

Une révolution industrielle

L'Angleterre ne connut pas de révolution politique au XIXe siècle, mais elle connut une importante révolution industrielle.

En 1767, James Watt avait inventé un système améliorant les machines à vapeur, déjà en usage depuis près d'un siècle. Cette invention donna aussitôt naissance à des machines de tous genres. En 1826, l'Angleterre inaugura le premier train de voyageurs, et en 1850, son réseau de chemins de fer était presque achevé.

Mais ces progrès ébranlèrent la structure sociale du pays. En effet, jusqu'alors, le travail s'était fait à domicile. Le tisserand, le cordonnier, le forgeron, le menuisier, chacun possédait ses propres outils. La mécanisation impliquait l'emploi de machines coûteuses que seuls les riches industriels pouvaient acheter. Les ouvriers, parmi lesquels il y avait des femmes et même de tout jeunes enfants, durent travailler jusqu'à dix-sept heures par jour, dans des conditions épouvantables et pour un salaire minime! De plus, ils avaient quitté la campagne pour vivre dans les taudis des villes, où l'inconfort et l'insalubrité étaient inimaginables. Le domaine du travail ne possédait aucune réglementation. Il n'était soumis qu'aux fluctuations de l'offre et de la demande. Or, l'accroissement de la population et l'exode vers les villes créaient une abondante réserve de main-d'œuvre.

Ces milliers de malheureux virent deux moyens d'améliorer leur sort : s'unir dans des associations ou *trade unions*, pour exiger des salaires plus élevés et de meilleures conditions de travail; obtenir une représentation au parlement pour

les nouvelles cités industrielles. D'abord interdites, ces *trade unions* furent ensuite reconnues, grâce aux efforts de Francis Place, et quelques concessions furent accordées. Le travail des femmes et celui des enfants de moins de dix ans fut interdit dans les mines; l'horaire de travail fut réduit.

Le *Bill* de 1832, œuvre de Russell et de Grey, amena une meilleure répartition des sièges au parlement et diminua le cens électoral, ce qui accrut le nombre des électeurs. Le *Bill* de 1867, en grande partie l'œuvre de Disraeli, accrut le nombre des électeurs d'un million de petits bourgeois, d'artisans et d'ouvriers. Sous les deux premiers ministères de Gladstone, d'autres réformes furent réalisées. En 1872, le vote secret fut instauré, et en 1884, 60 % des ouvriers étaient électeurs.

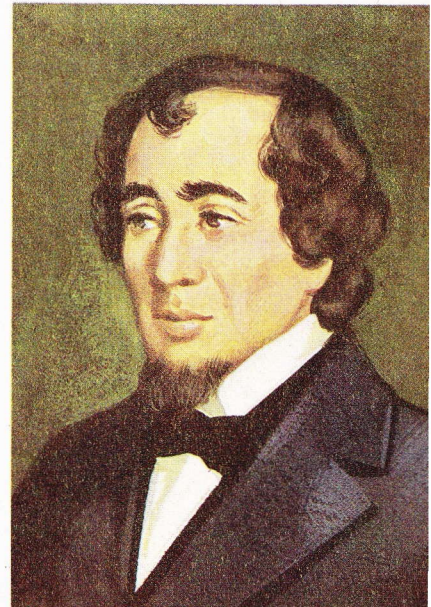
Sous le règne de Victoria (1837-1901), la vie politique est caractérisée par l'alternance de ministères conservateurs et libéraux. Les problèmes fondamentaux sont en voie d'être résolus, mais l'Irlande est le théâtre d'un violent mouvement d'autonomie, dirigé par O'Connell.

Entre-temps, l'Angleterre avait acquis un monopole de fait pour le transport des produits d'outre-mer. Elle avait ajouté à son empire colonial l'Australie, la Nouvelle-Zélande, de vastes territoires de l'Afrique et elle contrôlait l'Inde presque tout entière (voir page 148). La reine Victoria apporta à la couronne un prestige qu'elle n'avait plus connu depuis Élisabeth Ire.

En haut, à gauche : Napoléon III accueille à Boulogne la reine Victoria (d'après une gravure de l'époque).

En bas, à gauche : l'empire britannique à la fin du XIXe siècle.

A droite, de haut en bas : Lord Russell, Gladstone, chef libéral, et Disraeli, chef conservateur.

DE GROEI VAN HET BRITSE IMPERIUM

In vele delen van Europa werd de eerste helft van de negentiende eeuw door gewelddadige politieke veranderingen gekenmerkt. In Engeland daarentegen werden deze veranderingen door een natuurlijk groeiproces tot stand gebracht.

Engeland kende inderdaad een revolutie en zelfs een geweldig belangrijke; ze was echter niet van politieke aard. We bedoelen de industriële revolutie, die een aanvang nam in de jaren 1770, toen de verbeterde stoommachines van James Watt voor het eerst in gebruik werden genomen. In de eerste jaren van de negentiende eeuw reeds werden allerlei nieuwe machines door middel van stoom aangedreven. De honderden stoommachines die men hierbij gebruikte, waren al heel wat doelmatiger dan de eerste modellen die Watt had gebruikt. William Murdoch had toen al ontdekt, hoe men gas op economische wijze aan steenkool kon onttrekken en sinds 1805 ging men er steeds meer toe over fabrieken met gas te verlichten. In 1825 werd in Engeland de eerste passagiersspoorlijn van de wereld in gebruik genomen en in 1850 was het Britse spoorwegnet bijna voltooid.

Al deze vooruitgang werd echter slechts met veel moeite tot stand gebracht. In het vroegere stelsel van huisnijverheid waren de wever, deschoenmaker, de smid en de schrijnwerker allen eigenaar van hun werktuigen en ze waren ook hun eigen baas geweest. Het nieuwe fabrieksstelsel eiste kostbare machines en toestellen, die slechts de rijke fabriekseigenaars zich konden veroorloven. De arbeiders, waaronder zelfs jonge kinderen, werden in de fabriek ondergeschikt, die gedurende lange werkdagen en onder zeer slechte voorwaarden een ellendig laag loon verdienden. Ze kenden vrijwel geen gezondheidszorg en nog minder comfort.

Engelands leger van industriearbeiders geloofde in twee manieren, om verbetering in de toestand te brengen. Enerzijds door het vormen van vakverenigingen, die over betere lonen en arbeidsvoorwaarden zouden moeten onderhandelen en anderzijds door het veroveren van een grotere vertegenwoordiging der industriesteden in het parlement. Tijdens de jaren die onmiddellijk op de Franse Revolutie volgden, werden hun pogingen in beide richtingen gedwarsboemd. De Britse regeerders vreesden, dat elke vraag tot hervorming als een voorbode van revolutie moest worden beschouwd.

In 1799 en 1800 kwamen Combinatiewetten tot stand, waardoor de vakverenigingen onwettig werden verklaard. In 1824 werden deze wetten echter herroepen, voornamelijk dankzij de pogingen van de hervormer Francis Place. Sinds die tijd won het stelsel van vakverenigingen terrein. Het veroverde op de fabriekseigenaars heel wat concessies, die met tegenzin toegestaan werden.

De eerste belangrijke stap naar betere parlementaire vertegenwoordiging kwam in 1832 met de Grote Hervormingswet. Deze wet, waarvan Lord John Russell en Earl Grey, twee staatslieden van de Whigpartij grote voorstanders waren, onttrok de vertegenwoordiging aan bijna niet bestaande plaatsen zoals Old Sarum (een groene heuvel) en Gatton (niet meer dan een muur), om ze aan bloeiende nieuwe steden toe te kennen. Ze vermeerderde ook het aantal mensen, dat voor deelname aan de parlementaire verkiezingen bekwaam werd geacht en wel door vermindering der bezitsvoorwaarden die aan de kiezers werden gesteld.

De volgende stap werd gezet in 1867, onder de conservatieve regering van Lord Derby met de nieuwe kieswet, die voornamelijk het werk was van Benjamin Disraeli, die spoedig eerste minister zou worden. Deze wet breidde het kiesrecht uit met ongeveer een miljoen nieuwe burgers, die tot de werkende klasse en de kleine middenstand behoorden. Onder de eerste twee ministeries van Gladstone, de grote liberale staatsman, volgden andere hervormingen. In 1872 werd het geheime stemrecht ingevoerd, terwijl in 1884 nieuwe reeksen kiezers tot de stembus werden toegelaten. Hoewel nog steeds geen vrouwen en zelfs niet alle mannen stemrecht hadden, kon Engeland er zich niet-temin op beroemen een echte democratie te zijn. Intussen was Engeland niet alleen het belangrijkste industrieland ter wereld geworden, maar ook de voornaamste vervoerder van goederen over zee. Het had Australië, Nieuw Zeeland, alsook uitgestrekte gebieden van Afrika aan zijn Imperium toegevoegd en de zeggenschap over bijna heel India uitgebreid. Koningin Victoria had met rijp politiek inzicht geregeerd. Hierdoor, en tevens door haar gezond verstand, bezorgde ze aan de Britse Kroon een verering, die deze sedert de tijd van Elizabeth I niet meer had ondervonden.

Boven links: Koningin Victoria ontmoet Napoleon III te Boulogne.

Onder links: Het Britse Rijk omstreeks het einde van de negentiende eeuw. **Rechts:** Lord John Russell, Gladstone en Disraeli.

Globerama

HISTOIRE DES CIVILISATIONS MENS EN WERELD, VROEGER EN NU

CASTERMAN

HET AVONTUUR VAN MENS EN WETENSCHAP

KEURKOOP NEDERLAND

© ESCO PUBLISHING COMPANY

Le présent ouvrage est publié simultanément en
français (Casterman, Paris-Tournai)
allemand (International School, Cologne)
anglais (Odhams Press, Londres)
américain (International Graphic Society, New York)
danois (Munsgaard Scandinavisk Bogforlag)
finlandais (Munsgaard)
hollandais (Keurkoop, Rotterdam)
italien (Fratelli Fabbri, Milan)
portugais (Codex)
suédois (Munsgaard)

2e édition, 1964

KEURKOOP NEDERLAND

© ESCO PUBLISHING COMPANY

ALLE RECHTEN VOORBEHOUDEN VOOR ALLE LANDEN

Art © 1959 by Esco, Anvers

Text © 1963 by Casterman, Paris

Tous droits de traduction et de reproduction réservés.